

Μια διδακτική πρόταση για τη διδασκαλία του «επιχειρείν» στην εκπαίδευση

Δημιουργός: Κανάλη Ευαγγελία, Φιλολόγος ΔΔΕ Πιερίας, Msc Επιστήμες Αγωγής
ekanal7@gmail.com

Περίληψη

Στη σύγχρονη εποχή η ευημερία και η ανάπτυξη βρίσκονται εκεί όπου η επιχειρηματικότητα συναντιέται με τις επενδύσεις στην επιστημονική γνώση, στην τεχνολογία, στα αποτελέσματα της έρευνας και στο ανθρώπινο δυναμικό. Η κοινωνία της γνώσης αναδεικνύεται σε κυρίαρχο αίτημα και στόχο της νέας εποχής, αφού η γνώση είναι η δύναμη που κινεί τη διεθνή οικονομία στις μεταβιομηχανικές κοινωνίες του 21ου αιώνα.

Στο πλαίσιο αυτό ένας βασικός παράγοντας που θα πρέπει να καλλιεργηθεί και να αναπτυχθεί και στο χώρο της εκπαίδευσης είναι αυτός της επιχειρηματικότητας, ο οποίος συνδέεται με θεμελιώδεις μαθησιακές διαδικασίες, όπως είναι η ανάπτυξη της αυτογνωσίας, της κριτικής σκέψης, των δυνατοτήτων επιλογής, της ανάληψης πρωτοβουλιών και της λήψης αποφάσεων. Συνίσταται στην ανίχνευση και κινητοποίηση των ταλέντων και των δυνατοτήτων των μαθητών για έκφραση και δημιουργία. Στην υπέρβαση των αναστολών τους μπροστά στο ενδεχόμενο της αποτυχίας. Στις έξυπνες ιδέες που μεταμορφώνονται σε καινοτόμες επιχειρηματικές δράσεις. Στην τόλμη τους για συμμετοχή στο κοινωνικό και οικονομικό γίνεσθαι.

Μια τέτοια γέφυρα μεταξύ της εκπαίδευσης και της επιχειρηματικότητας αποτελεί η παρούσα διδακτική πρόταση που ενθαρρύνει τους μαθητές να αναπτύξουν καινοτόμες ιδέες και λύσεις για ανάγκες της σχολικής κοινότητας αλλά και της τοπικής κοινωνίας και να ευαισθητοποιηθούν σε ένα επιχειρηματικό τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς, ενώ μέσα από την ανάπτυξη ενεργητικών μεθόδων μάθησης να καλλιεργήσουν δεξιότητες ώστε να γίνουν υπεύθυνοι, δημοκρατικοί και σκεπτόμενοι πολίτες. Πρόκειται για βιωματική εμπλοκή των μαθητών στις διαδικασίες του «επιχειρείν», όπου οι μαθητές ασκούν τη δημιουργική τους σκέψη, μαθαίνουν να συνεργάζονται πάνω σε μία επιχειρηματική ιδέα και τελικά καλούνται να την υλοποιήσουν ώστε αυτή να πετύχει στην πραγματική ζωή. Παράγουν αγαθά και παρέχουν υπηρεσίες που ανταποκρίνονται τις ανάγκες του σχολείου τους και του τόπου τους και συνειδητοποιούν με βιωματικό τρόπο τη δυνατότητά τους να βελτιώσουν τη σχολική τους ζωή και να συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας. Παράλληλα επιτυγχάνονται τριπλοί μαθησιακοί στόχοι, όπως είναι η ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων των μαθητών μέσω μιας ομαδικής δραστηριότητας (ενεργός μάθηση), η αυτοδιαχείριση των ενεργειών και των αποφάσεών τους (ανεξάρτητη μάθηση) και ο σχεδιασμός επιχειρηματικού πλάνου για την επίλυση ενός προβλήματος (μάθηση με βάση την πρόκληση).

Η παρούσα διδακτική πρόταση καλλιεργεί στους μαθητές σύγχρονες δεξιότητες μάθησης, ζωής, τεχνολογίας και επιστήμης, όπως είναι η κριτική σκέψη, η δημιουργικότητα, η συνεργασία και επικοινωνία, η ευελιξία και η προσαρμοστικότητα, η πρωτοβουλία, η οργανωτική ικανότητα, η ενσυναίσθηση ο ψηφιακός και τεχνολογικός γραμματισμός. Εφαρμόζει τη βιωματική, ομαδική και συνεργατική μέθοδο, την μέθοδο «έρευνα-δράση», τη μέθοδο project, τα εργαστήρια κατασκευών, την εκπόνηση και υλοποίηση ερευνητικών σχεδίων, τη γνωριμία και συνέντευξη με επαγγελματίες και σημαντικές προσωπικότητες, (role model). Χαρακτηρίζεται από την ολιστική προσέγγιση της προσωπικότητας των παιδιών, των γνώσεων και δεξιοτήτων, της σκέψης και έκφρασης, τη διαθεματικότητα- διεπιστημονικότητα, τις συνέργειες μεταξύ εκπαιδευτικών, τις συμπεριληπτικές δράσεις (inclusiveness), τις δράσεις αξιοποίησης των γνώσεων με τρόπο επαγωγικό και δημιουργικό.

Εισαγωγή

Στις σύγχρονες παγκοσμιοποιημένες οικονομίες της γνώσης, η επιχειρηματικότητα θεωρείται σημαντική κινητήρια δύναμη για την οικονομική ανάπτυξη, τη δημιουργία θέσεων εργασίας και τον κοινωνικό μετασχηματισμό. Για αυτό και η προώθησή της βρίσκεται σε υψηλή θέση στη διεθνή πολιτική ατζέντα (GEM, 2012).

Η επιχειρηματικότητα δεν αναφέρεται αποκλειστικά στη δημιουργία επιχειρήσεων, αλλά σχετίζεται παράλληλα με την ανάπτυξη της ικανότητας κάποιου να σκέφτεται δημιουργικά, καινοτόμα και φιλόδοξα. Για αυτό τις τελευταίες δεκαετίες όλο και πιο συχνά συνδέεται με το πεδίο της εκπαίδευσης, ενώ χαρακτηρίζεται ως σημαντική εκπαιδευτική καινοτομία (Charney & Libecap, 2003). Ο ρόλος που η επιχειρηματικότητα μπορεί να διαδραματίσει στην ανάληψη σημαντικών κοινωνικών προκλήσεων, έχει καθιερώσει την επιχειρηματική εκπαίδευση ως μέθοδο για την ενδυνάμωση των ανθρώπων και των οργανώσεων ώστε να δημιουργήσουν κοινωνική αξία για το κοινό καλό (Volkmann et al., 2009, Austin et al., 2006, αναφέρεται στον Lackeus, 2015:17).

Η καλλιέργεια του επιχειρηματικού πνεύματος στην εκπαίδευση αποτελεί βασικό στοιχείο μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής διεθνών πολιτικών για την πρόληψη της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού που αυτή συνεπάγεται. Η επιχειρηματική εκπαίδευση κατά τον Gibb (2002) συχνά θεωρείται ως η απάντηση στον ολοένα και πιο παγκοσμιοποιημένο, αβέβαιο και πολύπλοκο κόσμο που ζούμε, απαιτώντας απ' όλους τους ανθρώπους να είναι όλο και πιο πολύ εξοπλισμένοι με επιχειρηματικές ικανότητες. Και η επιχειρηματικότητα στην εκπαίδευση προετοιμάζει το άτομο να είναι υπεύθυνο και καινοτόμο. Προωθεί και ενθαρρύνει την αυτοπραγμάτωσή του, με την ανίχνευση και ενεργοποίηση των ταλέντων και των δυνατοτήτων του για έκφραση, καινοτομία και δημιουργικότητα. Ταυτόχρονα, βοηθά στην απόκτηση γνώσεων και συμπεριφορών απαραίτητων για την προσωπική και επαγγελματική του ζωή (Heinonen και Poikkijoki, 2006).

Στην εποχή της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης οι επιχειρηματικές δεξιότητες είναι απαραίτητες προκειμένου τα άτομα να γίνουν ενεργοί, δημιουργικοί πολίτες, που θα είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τις ευκαιρίες που εμφανίζονται στο περιβάλλον τους (Politis, 2005) και με την αξιοποίησή τους να συμβάλλουν στην ανάπτυξη και την ευημερία της κοινωνίας και της οικονομίας. Για αυτό το λόγο η ανάπτυξη και προώθηση προγραμμάτων επιχειρηματικότητας σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους της διεθνούς εκπαιδευτικής πολιτικής. Σύμφωνα με μελέτες του ΟΟΣΑ (2013) ένα μεγάλο ποσοστό νέων που συμμετέχουν σε προγράμματα επιχειρηματικότητας και δημιουργίας μικρών εταιριών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι πιο πιθανό αργότερα να δημιουργήσουν τη δική τους φιλόδοξη επιχείρηση. Παράλληλα, οι επιχειρηματικές δεξιότητες που καλλιεργούνται στους μαθητές μέσω αυτών των προγραμμάτων συμβάλλουν στην ομαλότερη ένταξή τους στις ταχέως εξελισσόμενες κοινωνίες και είναι θεμελιώδους σημασίας για τη σημερινή αγορά εργασίας.

1. Εκπαιδευτικό πρόβλημα

1.1 Η επιχειρηματική εκπαίδευση

Η τεχνολογική έκρηξη και η παγκοσμιοποίηση των αγορών ώθησε την οικονομία σε δραστηριότητες βασισμένες στη γνώση. Ταυτόχρονα, προκειμένου η οικονομία να αποκτήσει ανταγωνιστικό χαρακτήρα και δυναμική, ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην επιχειρηματικότητα ως έναν παράγοντα επιβίωσης σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον (Baumol, 2002), ως ένα παράγοντα ζωτικής σημασίας για την οικονομία που συσχετίζεται θετικά με την οικονομική ευμάρεια και την κοινωνική ανάπτυξη (Thurik, 1999).

Η επιχειρηματικότητα ωστόσο δεν συνδέεται μόνο με οικονομικές δραστηριότητες και δημιουργία επιχειρήσεων. Σχετίζεται ευρύτερα με όλους τους τομείς της κοινωνίας και αναφέρεται στην ικανότητα του ατόμου να ανακαλύψει ευκαιρίες που θα του επιτρέψουν

να μετατρέψει τις ιδέες του σε δράση, η οποία θα προκαλέσει αλλαγή στο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Η Σύνοδος των Υπουργών Παιδείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2015) αναγνωρίζει ρητά την σημασία της επιχειρηματικής εκπαίδευσης και σημειώνει ότι η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό, τις ικανότητες και τις δεξιότητές του να προσαρμόζεται και να καινοτομεί αποτελούν βασικό μοχλό της μελλοντικής οικονομικής ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας. Υπογραμμίζει δε τη σημασία της ανάπτυξης επιχειρηματικών δεξιοτήτων από μικρή ηλικία και της σύνδεσης του εκπαιδευτικού συστήματος με τον κόσμο της αγοράς. Συνεπώς, η καλλιέργεια των επιχειρηματικών δεξιοτήτων πρέπει να απευθύνεται σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης και να εισάγεται, όσο το δυνατόν ευρύτερα, στη διδακτέα ύλη, με τρόπο τέτοιο που να επιτρέπει τη διαρκή ανάπτυξή της. Στο πνεύμα αυτό οι περισσότερες χώρες έχουν σχεδιάσει και προωθούν εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, που περιλαμβάνουν τη διδασκαλία της επιχειρηματικότητας, καθώς αυτή έχει στόχο να αναπτύξει στους μαθητές ένα αίσθημα πρωτοβουλίας και επιχειρηματικής νοοτροπίας που υπόσχεται μακροπρόθεσμα κοινωνικο-οικονομικά οφέλη. Γι αυτό υπάρχει πλέον μια συνεχώς αύξουσα τάση εισαγωγής της στο πρόγραμμα σπουδών όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης παγκοσμίως (Huber, Sloof and Van Praag, 2012).

Η επιστημονική κοινότητα συμφωνεί πως η επιχειρηματικότητα στην εκπαίδευση συμβάλλει στην απόκτηση επιχειρηματικών δεξιοτήτων και στάσεων, που επιτρέπουν στα άτομα και τους οργανισμούς να είναι καινοτόμοι, ευέλικτοι και δημιουργικοί απέναντι στις κοινωνικοοικονομικές μεταβολές του περιβάλλοντός τους (Lewis, 2002). Ο Gibb (2002), αναγνωρίζοντας πως η επιχειρηματική εκπαίδευση εμπεριέχει τις έννοιες της καινοτομίας και της δημιουργικότητας (Gottlieb and Ross, 1997), τη μελετά σε σχέση με τις δεξιότητες και τα χαρακτηριστικά που μπορούν να διδαχθούν και να αναπτυχθούν και τα οποία επιτρέπουν την ανάπτυξη νέων καινοτόμων επιχειρηματικών σχεδίων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012) τονίζει πως η επιχειρηματική εκπαίδευση αποτελεί μια διαδικασία δια βίου μάθησης που συμβάλλει στην προσωπική ανάπτυξη του ατόμου, την κοινωνική ένταξη και την ενεργό πολιτειότητα, ενώ ενισχύει το επιχειρηματικό πνεύμα, με ή χωρίς εμπορικό στόχο.

Η επιχειρηματική εκπαίδευση επιδρά στην προσωπική εξέλιξη του ατόμου, καθώς η καλλιέργεια της επιχειρηματικής νοοτροπίας ενθαρρύνει τη δημιουργική σκέψη και τη μετατροπή της σε επιχειρηματικές δραστηριότητες (Zhang et al., 2013). Η αυτοπραγμάτωση, η ικανοποίηση και η αίσθηση της ανεξαρτησίας, που βιώνει κάποιος επιχειρώντας, αποτελούν σημαντικά κίνητρα, ώστε να εκφράσει τις ιδέες και τις δυνατότητές του (European Commission, 2003). Η επιχειρηματική εκπαίδευση προετοιμάζει το άτομο να είναι υπεύθυνο και να εργάζεται με επιμονή για την επίτευξη των στόχων του (European Commission, 2003). Ο Audretsch (2003) σημειώνει πως το άτομο που επιλέγει την επιχειρηματική δραστηριοποίηση παρουσιάζει την τάση να καινοτομεί και να αναλαμβάνει ρίσκα. Παράλληλα, θεωρεί πως έχει περισσότερη φαντασία και είναι πιο δημιουργικό (Audretsch, 2003). Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τον Sánchez (2011), η ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων, μέσω της επιχειρηματικής εκπαίδευσης, επιδρά στην αυτοπεποίθηση και ταυτόχρονα υποστηρίζει την ενεργό πολιτειότητα, την κοινωνική ενσωμάτωση και την απασχολησιμότητα.

1.2 Η διδασκαλία της επιχειρηματικής εκπαίδευσης

Η επιχειρηματική εκπαίδευση αποτελεί, σύμφωνα με τα προηγούμενα, καίριας σημασίας ζήτημα για τη σύγχρονη εκπαιδευτική πολιτική, καθώς θεωρείται μέσο καλλιέργειας του επιχειρηματικού πνεύματος των νέων και, παράλληλα, ενίσχυσής τους με τις κατάλληλες δεξιότητες, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες της νέας κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας, που συνεχώς μεταβάλλεται με ταχύτατους

ρυθμούς. Στην προώθηση της επιχειρηματικής εκπαίδευσης και την καλλιέργεια επιχειρηματικών δεξιοτήτων σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι αποτελούν την κινητήρια δύναμη αλλαγών στην εκπαίδευση (Leffler, 2009).

Η διδασκαλία της επιχειρηματικής εκπαίδευσης είναι μια πρόκληση για τον σύγχρονο εκπαιδευτικό, ο οποίος ενθαρρύνει τον μαθητή να σκέφτεται δημιουργικά, ενδυναμώνοντας παράλληλα την αυτοπεποίθηση του. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει ο εκπαιδευτικός να αλλάξει και να μεταμορφωθεί από φορέα και κοινών της πληροφορίας, σε διευκολυντή και συνεργάτη στη διαδικασία ανακάλυψης της γνώσης (European commission, 2003). Οφείλει να είναι ευέλικτος και πρόθυμος να πειραματιστεί με νέες παιδαγωγικές μεθόδους, να έρθει σε ρήξη με παλιά, παραδοσιακά πρότυπα διδασκαλίας και να προχωρήσει στο σχεδιασμό και χρήση αποτελεσματικότερων διδακτικών μεθόδων. Η διδασκαλία του να εστιάζει στην κοινωνική και οικονομική πραγματικότητα των μαθητών του, να εμπλέκει τις εμπειρίες τους και είναι κυρίως βιωματική (Mulder, 2012; Koenen et al., 2015). Ταυτόχρονα, να αποφεύγει την παράθεση λύσεων στα διδακτικά προβλήματα, δρώντας ως αυθεντία, απέναντι σε ένα παθητικό κοινό (Hytti & O' Gorman, 2004). Αντίθετα, να διαμορφώνει συνθήκες ανακάλυψης της γνώσης, έχοντας το ρόλο του καθοδηγητή και συνεργάτη των μαθητών στην πορεία αυτή (Gibb, 1993) και να τους παρέχει την απαιτούμενη ελευθερία, ώστε να αναπτύξουν επιχειρηματικές δεξιότητες, όπως η αυτοεκτίμηση και η αυτοαποτελεσματικότητα (Jones and Iredale, 2010). Για τον εκπαιδευτικό που διδάσκει την επιχειρηματικότητα τα λάθη και οι αποτυχίες πρέπει να αποτελούν μέρος της μαθησιακής διαδικασίας, απαραίτητα συστατικά προκειμένου οι μαθητές να ανακαλύψουν τη γνώση (Gibb, 2005). Παράλληλα, να στοχεύει στη δημιουργία σχέσεων συνεργασίας και αλληλεπίδρασης στη σχολική τάξη, δίνοντας έμφαση στην από κοινού επίλυση των προβλημάτων και τον εποικοδομητικό διάλογο (Deakins et al., 2005; Ruskovaara & Pihkala, 2015).

1.3 Μέθοδοι διδασκαλίας της επιχειρηματικής εκπαίδευσης

Η παραδοσιακή εκπαίδευση χαρακτηρίζεται από τον Leffler (2009) συντηρητική και οπισθοδρομική, καθώς η γνώση προσλαμβάνεται παθητικά από τον εκπαιδευόμενο, γεγονός που δεν μπορεί να τον βοηθήσει να ανταπεξέλθει στις συνεχώς μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες (Lackeus, 2015; Penaluna and Penaluna, 2015). Αντίθετα, η επιχειρηματική εκπαίδευση είναι εξατομικευμένη, απαιτεί συνεργασία και εστιάζει στην ανακάλυψη και κατάκτηση της γνώσης, μέσω της εμπειρίας και της βιωματικής συμμετοχής του εκπαιδευόμενου (Pittaway and Cope, 2007; Lackeus, 2015). Για το λόγο αυτό θεωρείται καινοτόμο και προοδευτική (Lackeus, 2015, Sagar, 2015). Για τη διδασκαλία της έχει αναγνωριστεί μια μεγάλη ποικιλία μεθόδων. Ωστόσο εκείνες που είναι περισσότερο αποτελεσματικές τοποθετούν τον μαθητή στο κέντρο της μαθησιακής διαδικασίας και του επιτρέπουν να αναλαμβάνει την ευθύνη της κατάκτησης της γνώσης (Gibb, 2005; Balan and Metcalfe, 2012; Penaluna and Penaluna, 2015). Και η διδασκαλία της επιχειρηματικής εκπαίδευσης προϋποθέτει την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στην κατάκτηση της γνώσης (Gibb, 2005). Κατά συνέπεια, οφείλει να είναι λιγότερο προσανατολισμένη στη διδασκαλία μέσω των σχολικών εγχειριδίων και περισσότερο βιωματική, ώστε να μπορέσουν οι μαθητές να μάθουν μέσω της δράσης τους (learn by doing) και παράλληλα να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους και την εμπιστοσύνη στον εαυτό τους (Cooney and Murray, 2008; Neck and Greene, 2011).

Αρκετές μελέτες κάνουν λόγο για τη σπουδαιότητα που έχει η μάθηση μέσα σε ένα περιβάλλον που προσομοιάζει τις συνθήκες της πραγματικής ζωής (Penaluna, Penaluna and Jones, 2012; Powell, 2013), όπου οι μαθητές επιτρέπεται να κάνουν λάθη και να αναλαμβάνουν ρίσκα (Jones and English, 2004; Garnett, 2013). Παράλληλα, ο Gibb (2011) περιγράφει διδακτικές μεθόδους οι οποίες διευκολύνουν τη συνεργατική απόκτηση της γνώσης και αντιλαμβάνονται τις αποτυχίες ως μέρος της μαθησιακής διαδικασίας. Σε αυτές

περιλαμβάνονται η μάθηση μέσα σε ομάδες, η μέθοδος προτζεκτ, το παιχνίδι ρόλων, η πρακτική σε επιχειρήσεις, καθώς και οι διδακτικές επισκέψεις σε εταιρίες και επιχειρήσεις. Ταυτόχρονα, ο Solomon (2007) σημειώνει πως τα εκπαιδευτικά ιδρύματα χρησιμοποιούν τις διαλέξεις από προσκεκλημένους ομιλητές, που προέρχονται από τον επιχειρηματικό και εν γένει τον εργασιακό χώρο, οι οποίοι μεταφέρουν την εμπειρία και τις γνώσεις τους στους μαθητές (Cooney and Murray, 2008). Στις ιστορίες των ομιλητών δίνει έμφαση και ο Gartner (2008). Επίσης, ο Shepherd (2004) αναφέρετε στις μελέτες περίπτωσης, τα ημερολόγια μάθησης και την προσομοίωση. Επιπρόσθετα, οι Neck και Greene (2011) συμφωνούν πως τα παιχνίδια και οι προσομοιώσεις, επιτρέπουν στους εκπαιδευόμενους να παίζουν σε εικονικούς κόσμους, που αντικατοπτρίζουν την πραγματικότητα και παρέχουν πρόσβαση στον εργασιακό τρόπο ζωής. Τέλος, πολλοί ερευνητές αναφέρουν θετικά μαθησιακά αποτελέσματα σε πρότζεκτ που εκτελούνται σε συνεργασία με εταιρίες (Hynes and Richardson, 2007; Pittaway and Cope, 2007), καθώς αυτές είναι συνδεδεμένες με την πραγματική ζωή.

2. Σύνοψη παρουσίαση της διδακτικής πρότασης

2.1 Γενικός σκοπός της διδακτικής πρότασης

Κατά την ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας που πραγματοποιήθηκε στο προηγούμενο μέρος της εργασίας επισημαίνεται ότι στη σύγχρονη εποχή η ευημερία και η ανάπτυξη βρίσκονται εκεί όπου η επιχειρηματικότητα συναντιέται με τις επενδύσεις στην επιστημονική γνώση και καλλιεργείται στο χώρο της εκπαίδευσης, αφού συνδέεται με την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων μάθησης, ζωής, τεχνολογίας και επιστήμης.

Στο πνεύμα αυτό σχεδιάστηκε και η παρούσα διδακτική πρόταση, όπου η επιχειρηματικότητα είναι μια ομαδική και συνεργατική δραστηριότητα κατά την οποία οι μαθητές ενεργούν με ευκαιρίες και ιδέες για να δημιουργήσουν αξία για τους άλλους, αξία κοινωνική, πολιτιστική ή οικονομική. Συγκεκριμένα, οι μαθητές ενθαρρύνονται να αναπτύξουν καινοτόμες ιδέες και λύσεις για σύγχρονες κοινωνικές ανάγκες και να ευαισθητοποιηθούν σε ένα επιχειρηματικό τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς, ενώ μέσα από την ανάπτυξη ενεργητικών μεθόδων μάθησης να καλλιεργήσουν δεξιότητες ώστε να γίνουν υπεύθυνοι, δημοκρατικοί και σκεπτόμενοι πολίτες. Ως μαθητές ενός ανοικτού σχολείου που βρίσκεται σε διαρκή αλληλεπίδραση με την τοπική κοινωνία αναγνωρίζουν ανάγκες της σχολικής κοινότητας αλλά και της τοπικής κοινωνίας και αναπτύσσουν επιχειρηματικές δράσεις με σκοπό την αντιμετώπιση αυτών των αναγκών. Καταστρώνουν το επιχειρηματικό τους σχέδιο (business plan), διαμοιράζουν και αναλαμβάνουν «ρόλους», και σε συνεργασία με το Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων, τους τοπικούς άρχοντες, την τοπική και ευρύτερη κοινωνία παράγουν αγαθά και παρέχουν υπηρεσίες που να ανταποκρίνονται τις ανάγκες του σχολείου τους και του τόπου τους. Με τη συνδρομή του εκπαιδευτικού-εμπυχωτή αναλαμβάνουν κοινωφελείς πρωτοβουλίες και συνειδητοποιούν με βιωματικό τρόπο τη δυνατότητά τους να βελτιώσουν τη σχολική τους ζωή και την στην οικονομική ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, ενώ παράλληλα γίνονται με τρόπο επαγωγικό και δημιουργικό οι ίδιοι οδηγοί της μαθησιακής διαδικασίας, την οποία βλέπουν άμεσα συνδεδεμένη με τους στόχους τους.

2.2 Μαθησιακοί- Παιδαγωγικοί στόχοι της διδακτικής πρότασης

Μέσα από την εφαρμογή των επιχειρηματικών τους δράσεων στην παρούσα διδακτική πρόταση οι μαθητές αναλαμβάνουν κοινωφελείς πρωτοβουλίες και καλλιεργούν ικανότητες όπως κριτική σκέψη, συλλογική συνείδηση, ικανότητα σχεδιασμού, στρατηγικής και προγραμματισμού, αλλά και κοινωνικές και επικοινωνιακές δεξιότητες, όπως συνεργατικότητα, δημοκρατική διαχείριση, λήψη απόφασης και επίλυση προβλημάτων. Ενεργοποιούνται σε δραστηριότητες που ενθαρρύνουν την ενεργή τους μάθηση μέσα και έξω από την αίθουσα και τους δίνουν την ευκαιρία να μάθουν μέσω της συνεργασίας τους

με άλλους. Προσεγγίζοντας ένα στόχο, μια πρόκληση μετατρέπουν τις ιδέες τους σε δράση μέσω της δημιουργικότητας, της καινοτομίας και της ανάληψης πρωτοβουλιών. Ο συνδυασμός του προβληματισμού σε μια πραγματική κατάσταση και η πρόταση λύσεων για την αναγνωρισμένη πρόκληση επιτρέπει στους μαθητές να συμμετέχουν στη βιωματική μάθηση, ώστε να γίνονται οι ίδιοι οδηγοί της μαθησιακής διαδικασίας, την οποία βλέπουν άμεσα συνδεδεμένη με τους στόχους τους.

Οι μαθητές με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού-συμβούλου προσδιορίζουν ένα κοινωνικό πρόβλημα, κάνουν υποθέσεις, συλλέγουν, οργανώνουν και αξιοποιούν πληροφορίες για την διερεύνηση του προβλήματος και οδηγούμενοι σε τελικά συμπεράσματα, προτείνουν λύσεις (έρευνα μάθησης). Χωρίζονται σε ομάδες, η κάθε ομάδα αναλαμβάνει το δικό της ρόλο στη διερεύνηση του προβλήματος και παρουσιάζει τις προτάσεις της στην ολομέλεια, όπου στο πλαίσιο διαλογικής συζήτησης θα γίνει σύνθεση των εργασιών των ομάδων και αφού αξιολογηθεί η όλη διαδικασία, θα διατυπωθούν συμπεράσματα σε ένα τελικό ομαδικό έργο (συνεργατική μάθηση). Αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, ανταλλάσσουν απόψεις και συν-δημιουργούν το σχέδιο δράσης τους και αφού ολοκληρώσουν ό,τι έχει προγραμματιστεί, αξιολογούν το τελικό έργο τους (μάθηση βασισμένη στο έργο).

2.3 Οι ρόλοι των συμμετεχόντων στην υλοποίηση της διδακτικής πρότασης

"Το μεγαλύτερο σημάδι επιτυχίας για έναν δάσκαλο ... είναι να μπορείς να πεις," Τα παιδιά δουλεύουν τώρα σαν να μην υπάρχω εγώ" έλεγε η Maria Montessori. Στην παρούσα διδακτική πρόταση οι μαθητές κατά την εφαρμογή των καινοτόμων επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων αναπτύσσουν ενεργά τις δικές τους στρατηγικές ακολουθώντας μια προσέγγιση βασισμένη σε πρόκληση, διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στις διαδικασίες μάθησής τους, ενθαρρύνονται να δημιουργήσουν αξίες σε θέματα πραγματικής ζωής εφαρμόζοντας τη δημιουργικότητα, την πρωτοβουλία, την καινοτομία, τον κριτικό προβληματισμό και τους διαφορετικούς τρόπους επίλυσής τους. Επιπλέον, εξοικειώνονται με την έννοια της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, η οποία διέπεται από τις αρχές της συνεργασίας, της κοινωνικής ευθύνης, την ανάπτυξη της ανεξάρτητης σκέψης και της δημοκρατικής συνείδησης.

Σε όλη αυτή τη δραστηριοποίηση των μαθητών συνοδοιπόρος, σύμβουλος, και εμπνευστής είναι ο εκπαιδευτικός που με αγάπη και αίσθημα ευθύνης δεν τους προσφέρει μόνο γνώση, αλλά τους οδηγεί σε νέους ορίζοντες με την ανάπτυξη καινοτόμων ενεργειών. Δημιουργεί ένα ελκυστικό και ασφαλές περιβάλλον μάθησης χωρίς συγκρούσεις και αποκλεισμούς που αγκαλιάζει όλους τους μαθητές και σέβεται την ποικιλομορφία και τη διαφορετικότητα. Με όραμα και πάθος για τη δουλειά του βοηθά τους μαθητές να βιώσουν μια αληθινή εμπειρία ζωής, τους δίνει την ευκαιρία να εκφραστούν και να δημιουργήσουν. Τους ενθαρρύνει σε δραστηριότητες που έχουν νόημα και ενδιαφέρον για αυτούς, ορίζει το πλαίσιο δράσης τους και τους διευκολύνει παρέχοντας το χώρο, τις ευκαιρίες και την υποστήριξη ώστε να γίνουν δρώντα πρόσωπα της σχολικής και της κοινωνικής ζωής. Τους καθοδηγεί με ουσιαστικό, πρακτικό και βιωματικό τρόπο να αγαπήσουν περισσότερο τη μάθηση, τη δημιουργία. Τους μαθαίνει να είναι περισσότερο υπεύθυνοι και συμμετοχικοί, να ξεπερνούν τα στενά όρια του σχολείου και να γίνονται ενεργοί πολίτες στο όραμα ενός δημοκρατικού πολιτισμού.

3. Εκτιμώμενη διάρκεια υλοποίησης της διδακτικής πρότασης: 3-4 μήνες

4. Ένταξη της διδακτικής πρότασης στο πρόγραμμα σπουδών

Σύμφωνα με το νέο πρόγραμμα σπουδών υποχρεωτικής εκπαίδευσης για το θεματικό πεδίο «Περιβάλλον και Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΠΕΑΑ)» (απόφαση με Α.Π. 113727/Γ2/03-10-2011), η διερεύνηση κάθε θέματος γίνεται στα παρακάτω επίπεδα:

- 1ο Επίπεδο: Θεμελιώδεις γνώσεις
2ο Επίπεδο: Εντοπισμός ζητήματος/προβλήματος
3ο Επίπεδο: Διερεύνηση ζητήματος/ προβλήματος
4ο Επίπεδο: Δράσεις

5. Υποκείμενη θεωρία μάθησης

Η παρούσα διδακτική πρόταση σχεδιάστηκε στο πλαίσιο της συμμετοχικής μάθησης, όπου όλοι οι μαθητές αντιμετωπίζονται εξίσου, η διαφορετικότητα αντιμετωπίζεται με σεβασμό, δημιουργούνται ευκαιρίες για τη βελτίωση της ζωής των παιδιών με δυσκολίες και η περιθωριοποίηση τους τείνει να εξαφανιστεί. Παρέχει ευκαιρίες σε όλους τους μαθητές, ανεξάρτητα από το μορφωτικό, οικονομικό, εθνικό και πολιτιστικό τους υπόβαθρο, να αυξήσουν την ευθύνη και την ενεργό συμμετοχή τους στη διαδικασία μάθησης και να ενισχύσουν τις συνεργατικές και επικοινωνιακές τους δεξιότητες. Παράλληλα ενεργοποιεί όλη τη μαθητική κοινότητα, αφού η διεύθυνση και οι εκπαιδευτικοί σχολείου καλούνται να υποστηρίξουν την προσπάθεια με τη δέσμευση να παράσχουν όλους τους απαραίτητους πόρους για την επιτυχή εφαρμογή της. Η σχολική τάξη τροποποιείται για να υποστηρίξει τις συνεργασίες και εξοπλίζεται με τα σχετικά εργαλεία. Οι γονείς και η τοπική κοινωνία κατανοούν για τα πλεονεκτήματα της αυξημένης αυτονομίας, των συνεργατικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων της νέας προσέγγισης και συνδράμουν στην επιτυχή εφαρμογή της.

Η παρούσα διδακτική πρόταση βασίζεται στις αρχές της έρευνας – μάθησης, της συμμετοχικής μάθησης και της μάθησης βασισμένη στο έργο. Στην έρευνα μάθησης οι μαθητές με την έμπνευση του εκπαιδευτικού προσδιορίζουν ένα πρόβλημα, κάνουν υποθέσεις, συλλέγουν και οργανώνουν πληροφορίες, διατυπώνουν παραδοχές και καταλήγουν σε τελικά συμπεράσματα για την αντιμετώπισή του. Στη συνεργατική μάθηση κυριαρχεί η ομαδοσυνεργατική εργασία, όπου οι ομάδες των μαθητών παρουσιάζουν τις εργασίες τους στην ολομέλεια της τάξης και τροφοδοτούν τη συζήτηση, την ανταλλαγή απόψεων, τη διατύπωση συμπερασμάτων και την αξιολόγηση της διαδικασίας μέσα από την αυτοέρευνα. Στη μάθηση βασισμένη στο έργο δεσπόζει η πρωτοβουλία, η ανταλλαγή απόψεων σχετικά με την πρωτοβουλία, η συν-δημιουργία σχεδίων δράσης, η υλοποίηση όσων έχουν προγραμματιστεί και η ολοκλήρωση- αξιολόγηση του έργου.

Η επιχειρηματικότητα στην παρούσα διδακτική πρόταση δεν είναι απλό μάθημα, είναι μια συλλογική δραστηριότητα όπου οι μαθητές ενεργούν με ευκαιρίες και ιδέες για να δημιουργήσουν αξία για τους άλλους, ενώ η αξία που δημιουργείται μπορεί να είναι κοινωνική, πολιτιστική ή οικονομική. Τα οφέλη είναι πολλαπλά, αφού καλλιεργούνται δεξιότητες όπως :

- α) Αυτογνωσία και αυτο-αποτελεσματικότητα: ο μαθητής έχει την ευκαιρία να σταθμίσει τις ανάγκες, τις προσδοκίες και τις επιθυμίες του, να αξιολογήσει τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες του, να πιστέψει στον εαυτό του και στην ικανότητά του να επηρεάζει την πορεία των γεγονότων παρά την αβεβαιότητα, τις αποτυχίες και τις προσωρινές αποτυχίες.
- β) Κίνητρα και επιμονή: θέτει μακροπρόθεσμους ατομικούς ή ομαδικούς στόχους και αποκτά κίνητρα για να μετατρέψει τις ιδέες σε δράση, ενώ με επιμονή προσπαθεί να τις υλοποιήσει παρόλες τις αντιξοότητες και προσωρινές αποτυχίες.
- γ) Κινητοποίηση πόρων: συγκεντρώνει και διαχειρίζεται τους υλικούς, μη-υλικούς και ψηφιακούς πόρους που χρειάζεται για να μετατρέψει τις ιδέες του σε δράση
- δ) Ανάπτυξη οικονομικής γνώσης και τεχνογνωσίας: μαθαίνει να εκτιμά το κόστος μετατροπής μιας ιδέας σε δραστηριότητα που δημιουργεί αξία. Σχεδιάζει, εφαρμόζει και αξιολογεί τις οικονομικές του αποφάσεις. Διαχειρίζεται τη χρηματοδότηση για να βεβαιωθεί ότι η δραστηριότητα δημιουργίας αξίας μπορεί να διαρκέσει μακροπρόθεσμα. Αναπτύσσει επαγγελματικές και κοινωνικές δεξιότητες: ομαδική εργασία, διαπραγμάτευση, επίλυση προβλημάτων, ικανότητες παρουσίασης κ.ά.

ε) Κινητοποίηση άλλων: εμπνέει και παρακινεί με ενθουσιασμό και άλλους συμμαθητές του να συμμετάσχουν στο όραμά του, αποκτά την απαραίτητη υποστήριξη για να επιτύχει πολύτιμα αποτελέσματα και αναπτύσσει δεξιότητες επικοινωνίας, πειθούς, διαπραγματεύσεως και ηγεσίας.

Επιμέρους δεξιότητες που αναπτύσσονται είναι:

α) Ανάλυση πρωτοβουλιών: ο μαθητής αντιμετωπίζει προκλήσεις και αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την επίτευξη των στόχων και την εκτέλεση προγραμματισμένων εργασιών.

β) Σχεδιασμός και διαχείριση: θέτει μακροπρόθεσμους και βραχυπρόθεσμους στόχους, καθορίζει προτεραιότητες και σχέδιο δράσης και προσαρμόζεται σε απρόβλεπτες αλλαγές.

γ) Αντιμετώπιση της αβεβαιότητας, της ασάφειας και του κινδύνου: μαθαίνει να παίρνει αποφάσεις ακόμη και όταν το αποτέλεσμα της απόφασης είναι αβέβαιο, όταν οι διαθέσιμες πληροφορίες είναι μερικές ή διφορούμενες, ή όταν υπάρχει κίνδυνος ανεπιθύμητων αποτελεσμάτων.

δ) Εργασία με άλλους: συνεργάζεται με άλλους για να αναπτύξει τις ιδέες και να τις μετατρέψει σε δράση, επιλύει συγκρούσεις και εδραιώνει κλίμα θετικού ανταγωνισμού όταν είναι απαραίτητο

ε) Μάθηση μέσω της εμπειρίας: αναπτύσσει πρωτοβουλία για τη δημιουργία αξίας ως ευκαιρία εκμάθησης, μαθαίνει μαζί με άλλους και μαθαίνει από την επιτυχία και την αποτυχία.

6. Οργάνωση της τάξης – εφικτότητα σχεδίασης: Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες με συγκεκριμένο αντικείμενο έρευνας.

7. Διαδικασία υλοποίησης της διδακτικής πρότασης

7.1 Θεμελιώδεις γνώσεις : 1ο Επίπεδο

Για την εισαγωγή των μαθητών στο θέμα της διδακτικής πρότασης αρχικά πραγματοποιείται διαλογική συζήτηση μαθητών και εκπαιδευτικού στην τάξη, όπου επιχειρείται μια διαγνωστικού τύπου αξιολόγηση για τις γνώσεις των μαθητών γύρω από την έννοια της επιχειρηματικότητας και πως μπορεί αυτή να εφαρμοστεί στη σχολική ζωή.

Στη συνέχεια, για να ενεργοποιήσει το ενδιαφέρον των μαθητών και να τους μυήσει στην έννοια του «επιχειρείν» με διασκεδαστικό και διαδραστικό τρόπο, ο εκπαιδευτικός τους παρουσιάζει με τη βοήθεια βίντεο τη δράση επιτυχημένων επιχειρηματιών, αλλά και παραδείγματα μαθητικών επιχειρηματικών δράσεων. Στη διαλογική συζήτηση που ακολουθεί βοηθά τους μαθητές να εντοπίσουν επιχειρηματικά χαρακτηριστικά, όπως είναι η αναγνώριση κοινωνικών προβλημάτων και αναγκών, η κατάθεση επιχειρηματικών ιδεών και η ανάπτυξη σχεδίων για την ικανοποίηση αυτών των αναγκών.

Εντοπισμός ζητήματος/προβλήματος : 2ο Επίπεδο

Ο εκπαιδευτικός συγκεφαλαιώνει τα πορίσματα της προηγούμενης συζήτησης με τους μαθητές και εξηγεί ότι "επιχειρηματικότητα είναι όταν ενεργείτε με ευκαιρίες και ιδέες και τις μετατρέπετε σε αξία για τους άλλους, ενώ η αξία που δημιουργείται μπορεί να είναι οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική» (FFE-YE, 2012). Τότε ζητά από τους μαθητές να αναγνωρίσουν ανάγκες της σχολικής τους κοινότητας, αλλά και κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και στη συνέχεια να καταθέσουν τις ιδέες τους για επιχειρηματικές δράσεις που θα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση αυτών των αναγκών ανταποκρίνονται σε αυτές τις ανάγκες. Τους δίνει ως κατευθυντήριες γραμμές τα παρακάτω ερωτήματα:

- Ποιο θα είναι το κύριο ζήτημα της δράσης μας και τι θέλουμε να επιτύχουμε;
- Ποια θα είναι η ομάδα στόχος και ποιες είναι οι ανάγκες της;
- Με ποιο είδος υπηρεσιών μπορούμε να ικανοποιήσουμε τις ανάγκες της;

Έπειτα, ενθαρρύνει τους μαθητές να χωριστούν σε ομάδες και να αρχίσουν τις εργασίες, μοιράζοντας στην κάθε ομάδα το ακόλουθο πρότυπο:

Ανάγκη (σχολική, κοινωνική)	Επιχειρηματική ιδέα	Επιχειρηματική δράση
1.	1.	1.
2.	2.	2.
3.	3.	3.
4.	4.	4.

Ζητά από την κάθε ομάδα να γράψει όσο το δυνατόν περισσότερες έξυπνες ιδέες (καταιγισμός ιδεών-brainstorming), ενώ τους παρακινεί να εντοπίσουν και τους αναγκαίους πόρους για να μετατρέψουν τις ιδέες τους σε δράσεις. Τους καλεί μάλιστα να συνταιριάσουν τις ιδέες με τους διαθέσιμους πόρους, ώστε να ελέγξουν κατά πόσο η ιδέα τους είναι εφικτή και μετά να την καταγράψουν στο παρακάτω πρότυπο σημειώνοντας και τους αντίστοιχους πόρους.

Επιχειρηματική ιδέα	Πόροι	Επιχειρηματική δράση
1.	1. 2. 3.	1.
2.	1. 2. 3.	2.
3.	1. 2. 3.	3.
4.	1. 2. 3.	4.

Καλεί στη συνέχεια την κάθε ομάδα να μοιραστεί τις ιδέες της με τις άλλες ομάδες κάνοντας μια σύντομη παρουσίαση στην ολομέλεια. Πρωθεί τη συζήτηση μεταξύ των

αντιπροσώπων των ομάδων για να αποφασίσουν ποιες ιδέες είναι οι πλέον κατάλληλες για την επίλυση του προβλήματος. Κάθε ομάδα πρέπει να επιλέξει μια κορυφαία ιδέα. Ζητά τότε από τους μαθητές να επιστρέψουν στις ομάδες τους και κάθε ομάδα να καταγράψει πώς θα ήθελε να υλοποιήσει τις ιδέες της με βάση τους διαθέσιμους πόρους. Στην όλη αυτή διαδικασία ο εκπαιδευτικός αναλαμβάνει το ρόλο του καθοδηγητή, συμβούλου, εμπυχωτή, διεκπεραιωτή της διαδικασίας με διακριτική παρέμβαση.

Διερεύνηση ζητήματος/ προβλήματος: 3ο Επίπεδο:

Ο εκπαιδευτικός κατά το διερευνητικό στάδιο εξηγεί στους μαθητές ότι βασικά στοιχεία για την αποτελεσματική λειτουργία κάθε επιχειρηματικής δράσης είναι:

A. Το επιχειρηματικό σχέδιο (business plan), το οποίο πρέπει να περιέχει:

- την περιγραφή της επιχειρηματικής δράσης
- το σχέδιο μάρκετινγκ
- το σχέδιο διοίκησης και λειτουργικής διαχείρισης
- το σχέδιο οικονομικής διαχείρισης

B. Η μελέτη προοπτικών της επιχειρηματικής δράσης

Γ. Η διοργάνωση διαφημιστικών σχεδίων και μηνυμάτων για την προβολή και ανάδειξη της επιχειρηματικής δράσης

Καλεί στη συνέχεια τις ομάδες των μαθητών να σχεδιάσουν συνεργατικά ένα επιχειρηματικό σχέδιο (business plan) συνθέτοντας τις επιμέρους ιδέες-προτάσεις τους που είχαν καταθέσει στο προπαρασκευαστικό στάδιο και να προσδιορίσουν τις δραστηριότητες με τις οποίες θα υλοποιούσαν αυτές τις ιδέες, το χρόνο διεκπεραίωσής τους, το σχέδιο διοίκησης, αλλά και οικονομικής διαχείρισης των δράσεων.

Όσον αφορά το σχέδιο διοίκησης, λειτουργικής και οικονομικής διαχείρισης της επιχειρηματικής δράσης τους, στο πλαίσιο διαλόγου και συνεργασίας των ομάδων ορίζεται το συντονιστικό συμβούλιο να απαρτίζεται από τον υπεύθυνο καθηγητή και από έναν εκπρόσωπο μαθητή από κάθε ομάδα δράσης. Αποφασίζεται ακόμη η τήρηση πρακτικών, όπου θα καταγράφονται αναλυτικά τα βήματα ανάπτυξης των δράσεων όλων των ομάδων και ο τελικός απολογισμός, αλλά και η κατάρτιση καταλόγου των μελών όλων των ομάδων δράσης.

Η οικονομική διαχείριση αποφασίζεται να ασκείται από το συντονιστικό συμβούλιο, με ευθύνη του οποίου θα τηρούνται και τα σχετικά βιβλία: α) Βιβλίο ταμείου, στο οποίο καταχωρούνται τα έσοδα και τα έξοδα από όλες τις δράσεις με τα σχετικά παραστατικά στοιχεία (αποδείξεις, τιμολόγια), β) πρωτόκολλο εσόδων και εξόδων, το οποίο υπογράφουν όλα τα μέλη του συντονιστικού συμβουλίου, γ) φάκελος παραστατικών στοιχείων οικονομικής διαχείρισης, όπου τοποθετούνται τα παραστατικά στοιχεία των εσόδων και των εξόδων. Ο απολογισμός της οικονομικής διαχείρισης θα συντάσσεται από το συντονιστικό συμβούλιο σε σχετικό πρακτικό, όπου περιληπτικά θα αναφέρεται το σύνολο των εσόδων και εξόδων και πιθανό υπόλοιπο ποσό για χρήση καινούργιων δράσεων και θα υπογράφεται από όλα τα μέλη, ενώ αντίγραφά του θα τοποθετούνται τόσο στο φάκελο των παραστατικών στοιχείων της οικονομικής διαχείρισης όσο και στο αρχείο του σχολείου.

Δράσεις: 4ο Επίπεδο

Το επιχειρηματικό σχέδιο (business plan)

Οι μαθητές ομαδοσυνεργατικά καταστρώνουν το επιχειρηματικό τους σχέδιο (business plan), διαμοιράζουν και αναλαμβάνουν «ρόλους» στην υλοποίηση καινοτόμων επιχειρηματικών δράσεων :

Α΄ Ομάδα

Η ομάδα Α΄ αναλαμβάνει να διερευνήσει ανάγκες του σχολείου μέσα από διαλογική συζήτηση που πραγματοποιεί με το Δ/ντη του σχολείου και το διδακτικό προσωπικό (π.χ. ενίσχυση του ηλεκτρονικού εξοπλισμού του σχολείου, έξοδα για το ανέβασμα μιας σχολικής θεατρικής παράστασης, έξοδα για την πραγματοποίηση μιας σχολικής εκδρομής

κ.α). Επειδή αποτελείται από μαθητές με ιδιαίτερη κλίση σε καλλιτεχνικές δημιουργίες, κατασκευές, σκίτσο και ζωγραφική αποφασίζει να υλοποιήσει έξυπνες επιχειρηματικές δράσεις, όπως για παράδειγμα τη δημιουργία πρωτότυπων κατασκευών την περίοδο των Χριστουγέννων (ημερολόγια, χριστουγεννιάτικα στολίδια, ευχετήριες κάρτες, γλυκίσματα και λικέρ χειροποίητα) και την κατασκευή και διακόσμηση λαμπάδων κατά την περίοδο του Πάσχα, την έκθεση των κατασκευών τους σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο και την πώλησή τους κατά τη διάρκεια εκδηλώσεων της τοπικής κοινωνίας. Τα έσοδα των πωλήσεων θα διατεθούν για κοινωνοφελείς σκοπούς.

Β΄ Ομάδα

Η ομάδα Β, που αποτελείται από μαθητές-δημοσιογράφους του σχολείου, αναλαμβάνει μέσα από έρευνα και συνεντεύξεις με εμπόρους και επιχειρηματίες της τοπικής κοινωνίας να συγκεντρώσει στοιχεία για τα προϊόντα που παράγουν και τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται και να αναδείξει τα κύρια προβλήματά τους. Με το υλικό που θα προκύψει από τη μελέτη πεδίου που θα πραγματοποιήσουν, θα κάνουν το σχετικό ρεπορτάζ το οποίο θα δημοσιεύσουν στη σχολική τους εφημερίδα με στόχο τη δημοσιοποίηση των προβλημάτων και αναγκών της τοπικής αγοράς. Αποφασίζει ακόμη να διοργανώσει στο χώρο του σχολείου με τη συνδρομή των γονέων και της τοπικής κοινωνίας εκδήλωση γευσιγνωσίας για προϊόντα που παράγονται στον τόπο τους με σκοπό να τα κάνει ευρέως γνωστά. Παράλληλα, ζητά από τους τοπικούς εμπόρους και επιχειρηματίες να τους προσφέρουν αντιπροσωπευτικά προϊόντα τους, τα οποία θα συμπεριλάβουν στη διενέργεια λαχειοφόρου κλήρωσης στο χώρο του σχολείου, τα έσοδα της οποίας αποφασίζουν να διατεθούν για φιλανθρωπικό σκοπό (π.χ. ενίσχυση μαθητών με οικονομικά προβλήματα).

Γ΄ Ομάδα

Η ομάδα Γ΄, που αποτελείται από μαθητές-δημοσιογράφους του σχολείου, αναλαμβάνει την ανάδειξη και προβολή του τοπικού μουσείου. Μέσα από έρευνα και συνεντεύξεις με αρχαιολόγους του μουσείου συγκεντρώνει στοιχεία για την ιστορία του μουσείου και τους αρχαιολογικούς θησαυρούς που φυλάσσονται σε αυτό και δημοσιεύει το σχετικό ρεπορτάζ στη σχολική τους εφημερίδα με σκοπό να τονώσει την επισκεψιμότητά του και να προσελκύσει περισσότερα σχολεία να το επισκεφτούν για να αναπτύξουν εκπαιδευτικά προγράμματα σε αυτό. Αποφασίζει ακόμη να χρησιμοποιήσει μέρος των εσόδων από τις κατασκευές της Ομάδας Α΄ και της λαχειοφόρου κλήρωσης που θα διενεργήσει η ομάδα Β΄ για την εκτύπωση διαφημιστικών φυλλαδίων και αφισών που θα προβάλλουν το τοπικό μουσείο.

Δ΄ Ομάδα

Η ομάδα Δ΄, που αποτελείται από μαθητές-δημοσιογράφους του σχολείου, αναλαμβάνει να συγκεντρώσει υλικό μέσα από έρευνα και συνεντεύξεις και φωτορεπορτάζ και να γράψει άρθρα στην εφημερίδα τους που θα αναδεικνύουν την ιδιαίτερη γεωφυσική φυσιογνωμία του τόπου τους, την ιστορία του, τη θρησκευτική και πολιτιστική του ζωή. Στόχος είναι να αναδειχτεί ο εξαιρετικός γεωφυσικός, αρχαιολογικός και πολιτιστικός πλούτος του τόπου τους, που κάθε επισκέπτης αξίζει να γνωρίσει και η τόνωση της τουριστικής κίνησης που αποτελεί για τους κατοίκους του πηγή οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης.

Ε΄ Ομάδα

Η ομάδα Ε΄, που αποτελείται από μαθητές-δημοσιογράφους του σχολείου, αποφασίζει ένα τεύχος της σχολικής εφημερίδα τους να έχει τη μορφή τουριστικού οδηγού που θα είναι αφιερωμένος στον τόπο τους και θα επισημαίνει τους λόγους για τους οποίους ο επισκέπτης αξίζει να τον επισκεφτεί. Να κυκλοφορήσει επίσης όχι μόνο σε έντυπη αλλά και σε ηλεκτρονική μορφή, αναρτημένη στο διαδίκτυο και στην ιστοσελίδα του σχολείου, ώστε να είναι μεγαλύτερη και πιο άμεση η διάχυση των μηνυμάτων στην κοινή γνώμη. Γι αυτό αναλαμβάνει την επεξεργασία του πρωτοσέλιδου και των άλλων φύλλων της εφημερίδας

τους και μαζί με τον εκπαιδευτικό να παρακολουθήσει την έκδοση της εφημερίδας τους στο τυπογραφείο. Αναλαμβάνει ακόμη την πώληση και προώθηση της εφημερίδας τους στην τοπική και ευρύτερη κοινωνία.

Η μελέτη προοπτικών της επιχειρηματικής δράσης

Οι μαθητές αποφασίζουν η επιχειρηματική τους δράση να είναι βιώσιμη και να τη συνεχίσουν και τη νέα σχολική χρονιά. Με τα έσοδα που θα προκύψουν από την πώληση της εφημερίδας τους θα συμβάλλουν στην κάλυψη αναγκών του σχολείου τους για ηλεκτρονικό εξοπλισμό και στην ενίσχυση μαθητών με οικονομικά προβλήματα.

Η προβολή και ανάδειξη της επιχειρηματικής δράσης

Οι μαθητές αποφασίζουν ομαδοσυνεργατικά να παρουσιάζουν την επιχειρηματική τους δράση σε ένα ευρύτατο κοινό με:

- τη δημοσίευση της δράσης στην εφημερίδα τους
- την ανάρτησή της στην ιστοσελίδα του σχολείου
- την ανάρτησή της στην ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας τους στο διαδίκτυο
- την παρουσίασή της στη μαθητική κοινότητα του νομού τους, στους γονείς, στους τοπικούς άρχοντες, στην τοπική και ευρύτερη κοινωνία κατά τη διοργάνωση σχετικής εκδήλωσής στο σχολείο τους
- τη διοργάνωση ημερίδας για τη μαθητική επιχειρηματικότητα με σκοπό να παρουσιάσουν σε μαθητές και εκπαιδευτικούς του νομού τους τη δράση τους και τις εμπειρίες που αποκόμισαν από αυτή και έτσι να παρακινήσουν και άλλες μαθητικές ομάδες σε ανάλογες δράσεις.

Σχεδιάζουν ακόμη να πάρουν μέρος στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα Κοινωνικής Καινοτομίας (Social Innovation Relay), που διοργανώνει το Σωματείο Επιχειρηματικότητας Νέων Junior Achievement Greece σε συνεργασία με το ΥΠΑΙΘ για τη μαθητική επιχειρηματικότητα.

Αξιολόγηση- Αυτο-έρευνα της επιχειρηματικής δράσης

Η αξιολόγηση της διδακτικής πρότασης σαν μεταγνώστική διαδικασία πραγματοποιείται καθ' όλη τη διάρκεια υλοποίησης του προγράμματος, καθώς συνδέεται με τους στόχους, το περιεχόμενο και τη μεθόδευση της διδασκαλίας. Έχει ποιοτικό χαρακτήρα και αποτελεί ένα εργαλείο ανατροφοδότησης για επόμενες εκπαιδευτικές δράσεις. Δίνει πληροφορίες για το αν έχουν επιτευχθεί οι στόχοι του προγράμματος, τι έμαθαν οι μαθητές, αν έμαθαν να αναζητούν, να συνεργάζονται, να εκφράζονται ελεύθερα και να ανακαλύπτουν πληροφορίες μόνα τους, αν ήταν για αυτούς το όλο πρόγραμμα μια ευχάριστη και δημιουργική εμπειρία.

Έτσι, η παρούσα διδακτική πρόταση ολοκληρώνεται με την αξιολόγησή της από τους μαθητές, με αυτοαξιολόγηση ως προς την συμμετοχή, τη συνεργατικότητα, τη διατήρηση ενδιαφέροντος, το βαθμό ικανοποίησης από την πορεία, όπως και αξιολόγηση των γνώσεων και δεξιοτήτων που απέκτησαν οι μαθητές μέσα από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα και αξιολόγηση του αποτελέσματος της εργασίας. Η επιχειρηματική ομάδα ενθαρρύνεται από τον εκπαιδευτικό σε μια αυτο-έρευνα και καλείται να απαντήσει σε ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις, όπως:

- Τι αποκομίσατε από τη συμμετοχή σας στην επιχειρηματική μας δράση;
- Τι διευκόλυνε την απόκτηση θετικών στοιχείων;
- Κατά πόσο επηρεάστηκε η διαδικασία μάθησης από τη συμμετοχή σας στην επιχειρηματική μας δράση;
- Ποια προβλήματα συναντήσατε;
- Πώς θα μπορούσατε να εφαρμόσετε τη γνώση που αποκτήσατε από την εφαρμογή του επιχειρηματικού σας έργου σε άλλες δράσεις;

8. Αποτίμηση της διδακτικής πρότασης

Επιχειρώ σημαίνει:

- σκέφτομαι, αποφασίζω, πράττω
- μηχανεύομαι λύσεις, ανοίγω νέους δρόμους, αφήνω το δικό μου στίγμα
- τολμώ και βρίσκομαι ένα βήμα μπροστά.

Ανάπτυξη επιχειρηματικών δράσεων στην εκπαίδευση σημαίνει βιωματική εμπλοκή των μαθητών στις διαδικασίες του «επιχειρείν», όπως είναι η εξάσκηση των δεξιοτήτων τους σε θέματα επιχειρηματικής δράσης, η διαχείριση χρόνου, η συνεργασία σε ομάδες και η επίτευξη στόχων. Οι μαθητές μαθαίνουν βιωματικά να συνεργάζονται πάνω σε μία επιχειρηματική ιδέα, την οποία καλούνται να υλοποιήσουν, να την υποστηρίξουν και να εργαστούν ώστε αυτή να πετύχει στην πραγματική ζωή.

Η καλλιέργεια του επιχειρηματικού πνεύματος στην εκπαίδευση σχετίζεται με θεμελιώδεις μαθησιακές διαδικασίες, όπως είναι η ανάπτυξη της αυτογνωσίας, της κριτικής σκέψης, των δυνατοτήτων επιλογής, της ανάληψης πρωτοβουλιών και της λήψης αποφάσεων. Είναι βασικό στοιχείο μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής:

- ανίχνευσης και ενεργοποίησης των ταλέντων και των δυνατοτήτων των μαθητών για έκφραση και δημιουργία, για εφαρμογή έξυπνων ιδεών σε καινοτόμες δράσεις
- συμμετοχής των νέων πολιτών στο κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό γίγνεσθαι
- δημιουργίας ενός δημοκρατικού σχολείου για όλους τους μαθητές, ανεξάρτητα από τις όποιες ιδιαιτερότητές τους (καταγωγή, πολιτισμικό περιβάλλον, αναπηρία), ανοικτού στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας.

Αποτιμώντας με βάση τα παραπάνω κριτήρια την αξία της παρούσας διδακτικής πρότασης που ωθεί τους μαθητές σε επιχειρηματικές δραστηριότητες διαπιστώνεται ότι τους παρέχει ευκαιρίες και δυνατότητες για να:

- αφουγκραστούν ανάγκες του σχολείου τους και της τοπικής κοινωνίας και να σχεδιάσουν πρωτότυπες επιχειρηματικές δράσεις προκειμένου να συμβάλλουν στην κάλυψη αυτών των αναγκών
- αναλάβουν κοινωφελείς πρωτοβουλίες συνειδητοποιώντας με βιωματικό τρόπο τη δυνατότητά τους να συντελούν στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη του τόπου τους
- συλλάβουν πρωτότυπες ιδέες και να δημιουργήσουν χειροποίητες κατασκευές, να εντοπίσουν τις δεξιότητες και τη γνώση που χρειάζονται για αυτές, να ενεργοποιήσουν το ταλέντο και τις δυνατότητές τους για έκφραση και δημιουργία
- κάνουν πωλήσεις, να κατατήσουν βιβλία εσόδων-εξόδων, να καταστρώσουν το επιχειρηματικό τους σχέδιο (business plan) και να αναπτύξουν επικοινωνιακές και επαγγελματικές δεξιότητες μέσα από τη βιωματική/προσομοιωτική άσκηση επαγγελματικών ρόλων, ώστε να γίνουν στο μέλλον ενεργοί και κοινωνικά ευαισθητοποιημένοι πολίτες.
- σχηματίσουν τη μαθητική τους επιχειρηματική ομάδα δράσης, η οποία διέπεται από τις αρχές του σχολικού συνεταιρισμού, όπως αλληλοβοήθεια, συνεργασία, κοινωνική ευθύνη, ανάπτυξη ανεξάρτητης σκέψης και δημοκρατικής συνείδησης, γνώση συλλογικών μορφών οικονομικής δραστηριότητας
- συνειδητοποιήσουν την παιδαγωγική αξία της συνεργατικής δράσης αναλαμβάνοντας ρόλους και πρωτοβουλίες, ξεπερνώντας τυχόν προσωπικές ανασφάλειες και ενισχύοντας την αυτοπεποίθησή τους.
- μνηθούν μνήθηκαν με ευχάριστο και βιωματικό τρόπο στην επιχειρηματικότητα, στην υπευθυνότητα και στο σεβασμό στους κανόνες της ζωής, της οικονομίας και της κοινωνίας, να εξοικειωθούν με ένα πνεύμα αυτοδιαχείρισης και κοινωνικοποιημένης σχολικής ζωής.

Πάνω από όλα όμως η εφαρμογή της παρούσας διδακτικής πρότασης είναι μια εμπειρία βιωματική που ξαφνιάζει ευχάριστα τους μαθητές και τους προκαλεί να αναπολούν την ενεργό συμμετοχή τους σε αυτή με θετική διάθεση. Είναι ένα μικρό λιθαράκι στην προσπάθεια της διεθνούς κοινότητας να επενδύσει στην επιχειρηματική εκπαίδευση και καινοτομία και να στρέψει το ενδιαφέρον της στη διαμόρφωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων τα οποία αναπτύσσουν επιχειρηματικές δεξιότητες που αποτελούν, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (2013), το νέο «παγκόσμιο νόμισμα».

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Audretsch, D.B. (2003). Entrepreneurship A survey of the literature. *Enterprise Papers No 14. Enterprise Directorate-General. European Commission.*

Balan, P. & Metcalfe, M. (2012). Identifying teaching methods that engage entrepreneurship students. *Education+ Training, 54* (5), pp. 368-384.

Baumol, W., J. (2002). Entrepreneurship, Innovation and Growth: The David-Goliath Symbiosis. *Journal of Entrepreneurial Finance and Business Ventures, 7* (2) , pp. 1-10.

Charney, A. & Libecap, G. (2003). The contribution of entrepreneurship education: An analysis of the Berger program. *International Journal of Entrepreneurship Education, 1* (3), pp. 385–418.

Cooney, T. & Murray, T. (2008). Entrepreneurship Education in the third- level sector in Ireland. *Institute of Minority Entrepreneurship.* Dublin Institute of Technology.

European Commission (2003). *Green Paper on Entrepreneurship in Europe. Enterprise Directorate-General (Document based on COM(2003) 27 final).* Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

European Commission. (2013). *Entrepreneurship education: A guide for educators. Brussels: Entrepreneurship and Social Economy Unit.* Brussels: The European Commission

Fayolle A. (2009). Entrepreneurship Education in Europe: Trends and Challenges, OECD LEED Programme, universities, innovation and entrepreneurship: good practice workshop.

Garnett, J. (2013). Enterprise pedagogy in music: An exploration of multiple pedagogies. *Music Education Research, 15*(1), pp. 1-18.

Gibb, A. (1993b). The enterprise culture and education: understanding enterprise education and its links with small business entrepreneurship and wider educational goals. *International Small Business Journal, 11* (3), pp. 11-34.

Gibb, A. (2002). In pursuit of a new 'enterprise' and 'entrepreneurship' paradigm for learning: creative destruction, new values, new ways of doing things and new combinations of knowledge. *International Journal of Management Reviews, 4* (3), pp. 233-269.

Gibb, A. (2005). The future of entrepreneurship education – determining the basis for coherent policy and practice?, in Kyro, P. and Carrier, C. (Eds), In *The Dynamics of Learning Entrepreneurship in a Cross-Cultural University Context*, University of Tampere,

Research Centre for Vocational and Professional Education, Entrepreneurship Education Series, Helsinki, pp. 44-67.

Garrett, T. (2008). Student-centered and teacher-centered classroom management: A case study of three elementary teachers. *Journal of Classroom Interaction*, 43(1), pp. 34 - 47.

Gottlieb, E. & Ross, J.A. (1997). Made not born: HBS courses and entrepreneurial management. *Harvard Business School Bulletin*, 73(2), pp. 41-45.

Heinonen, J. & Poikkijoki, S. (2006). An entrepreneurial-directed approach to entrepreneurship education: mission impossible? *Journal of Management Development*, 25 (1), pp. 80-94.

Huber, L. R., Sloof, R. & Van Praag, M. (2014). The effect of early entrepreneurship education: Evidence from a field experiment. *European Economic Review*, 72, pp. 76-97.

Hynes, B. and Richardson, I. (2007), "Entrepreneurship education: a mechanism for engaging and exchanging with the small business sector", *Education + Training*, Vol. 49 Nos 8/9, pp. 732-44.

Jones, C. & English, J. (2004). A contemporary approach to entrepreneurship education. *Education + Training*, 46 (8/9), pp. 416-423.

Lackeus, M. (2015). *Entrepreneurship in Education, What, Why, When, How*. *Entrepreneurship 360 Background paper*, OECD.

Leffer, E. (2009). The many faces of entrepreneurship: A discursive battle for the school arena. *European Education Research Journal*, 8(1), pp. 104-116

Neck, H.M. & Greene, P.G. (2011). Entrepreneurship education: known worlds and new frontiers. *Journal of Small Business Management*, 49 (1), pp. 55-70.

Othman, N., Hashim, N. & Ab Wahid, H. (2012). Readiness towards Entrepreneurship Education Students and Malaysian Universities. *Education + Training*, 54 (89), pp. 697-708.

Penaluna, A. & Penaluna, K. (2015). Entrepreneurial Education in Practice. Part 2- Building Motivations and Competencies, *Entrepreneurship 360, Thematic Paper*, OECD.

Penaluna, K., Penaluna, A. & Jones, C. (2012). The Context of Enterprise Education: Insights into Current Practices. *Industry and Higher Education*, 26 (3), pp 163-175.

Pittaway, L. & Cope, J. (2007). Simulating entrepreneurial learning: integrating experiential and collaborative approaches to learning. *Management Learning*, 38 (2), pp. 211-233.

Politis, D. (2005). The Process of Entrepreneurial Learning: A Conceptual Framework. *Entrepreneurship Theory and Practice*. 29(4), pp 399-424.

Powell, B. C. (2013). Dilemmas in entrepreneurship pedagogy. *Journal of Entrepreneurship Education*, 16, pp. 99-112.

Ruskovaara, E. and Pihkala, T. (2015). Entrepreneurship Education in Schools: Empirical Evidence on the Teacher's Role. *The Journal of Educational Research*, 108 (3), pp. 236-249.

Sagar, H., (2015). Entrepreneurial Schools, Part 2-Entrepreneurial learning environments and a changed role for teachers. Prepared for the Entrepreneurship360 initiative of the Organisation for Economic Co-operation and Development (LEED Programme) and the European Commission (DG Education and Culture).

Sánchez, J.C. (2011). Entrepreneurship as a legitimate field of Knowledge. *Psicothema*, 23 (3), pp, 427-432.

Shepherd, D.A. (2004). Educating entrepreneurship students about emotion and learning from failure. *Academy of Management Learning and Education*, 3 (3), pp. 274-287.

Solomon, G. (2007). An examination of entrepreneurship education in the United States. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 14 (2), pp. 168-182.

Thurik, R. (1999). Entrepreneurship, Industrial Transformation, and Growth. In Gary D. Liebcap (ed.), *The Sources of Entrepreneurial Activity*, Stamford: JAI Press, pp. 29- 66.

World Economic Forum, (2009). Educating the Next Wave of Entrepreneurs, Unlocking entrepreneurial capabilities to meet the global challenges of the 21st Century, a Report of the Global Education Initiative.

Zhang, Y., Duysters, G. M., and Cloudt, M. (2013). The role of entrepreneurship education as a predictor of university students' entrepreneurial intention. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 10(3), pp. 623-641.